

Jacob Aall & Søn A/S

4900 TVEDESTRAND

Knut B. Aall

Vår dato: 17.03.2021

Vår ref.: 200801938-25

Arkiv: 312 / 018.Z

Deres dato:

Deres ref.:

Saksbehandler:

Anne Karine Herland

Utsatt byggefrist for Hammerfossen minikraftverk og Lysmaskinen, Tvedestrand kommune, Agder

Vi viser til søknad fra A/S Jakob Aall & Søn datert 2. mars 2020 om utsatt byggefrist for Hammerfossen minikraftverk og Lysmaskinen i Tvedestrand kommune, Agder fylke.

Bakgrunn

A/S Jakob Aall og Søn fikk 29. mai 2015 konsesjon etter vannressursloven § 8 til bygging av Hammerfossen minikraftverk, og til reetablering av Lysmaskinen på Nes Verk i Storelva i Vegårsvassdraget. Det følger av vannressursloven §§ 27 og 19 annet ledd og vassdragsreguleringsloven § 15 at konsesjonen faller bort dersom byggearbeidene ikke er satt i gang innen en frist på fem år fra konsesjonen ble gitt. NVE kan forlenge fristen med inntil fem nye år.

Søknad

NVE har mottatt følgende søknad fra A/S Jakob Aall & Søn:

«29. mai 2015 fikk A/S Jakob Aall & Søn konsesjon til bygging av Hammerfossen minikraftverk og Lysmaskinen. Dette tiltaket ligger i Vegårsvassdraget og Tvedestrand kommune.

Vi har allerede kommet godt i gang med restaureringen av Lysmaskinen, og i 2019 besluttet vi å starte bygging av det nye minikraftverket. Nå ser vi at selve oppstarten med det nye minikraft verket tar lenger tid enn først antatt.

Det står i konsesjonen at NVE kan forlenge frist en med fem år. For å unngå tvil om hvorvidt fristene er overholdt eller ikke, ber vi herved om at frist ene for igangsetting av selve arbeidet og fullføring blir forlenget med fem nye år.»

Søknaden om forlenget byggefrist ble sendt NVE innen den opprinnelige fristens utløp.

Hovedkontor

Middelthunsgate 29
Postboks 5091, Majorstuen
0301 OSLO

Region Midt-Norge

Abels gate 9
7030 TRONDHEIM

Region Nord

Kongens gate 52-54
Capitolgården
8514 NARVIK

Region Sør

Anton Jenssensgate 7
Postboks 2124
3103 TØNSBERG

Region Vest

Naustdalsvegen. 1B
6800 FØRDE

Region Øst

Vangsveien 73
Postboks 4223
2307 HAMAR

Høring

Søknaden om forlenget byggefrist ble 23. september 2020 sendt på begrenset høring til Tvedestrand kommune og Statsforvalteren i Agder. På grunn av sakens begrensede omfang har den ikke vært kunngjort lokalt. NVE har mottatt uttalelse fra Statsforvalteren.

Statsforvalteren i Agder uttaler i brev av 16.11.2020:

«A/S Jacob Aall & Son fikk i 2015 konsesjon til bygging av Hammerfossen minikraft verk. I brev av 29. mai 2020 ber de om forlenget frist.

Hammerdammen ble gjenreist i 2003. Tillatelse ble gitt med vilkår knyttet til fiskepassasje og loggføring av funksjon. Fylkesmannen i Aust-Agder påpekte i 2003 at det ikke gis dispensasjon fra kravet om at fiskepassasje må planlegges og bygges samtidig med gjenreisningen av Hammerdammen på Nes verk. Fiskepassering ble løst med en fiskeheis. Det ble 10.03.2004 gitt tillatelse til fiskepassasje av Fylkesmannen i Aust-Agder. Det ble valgt å bygge en fiskeheis som ble satt i drift i 2006. Fiskeheisen har ikke fungert i henhold til vilkårene og Hammerdammen fremstår i dag som en vandringsbarriere for fisk.

Fylkesmannen sendte i juni 2020 et krav om gjenoppbygging av fiskevandring forbi Hammerdammen (vår ref 2020/4908). Dette kravet var dels forankret i søknaden om utsatt byggefrist for minikraftverket.

Fylkesmannen skriver i sine vurderinger:

«Fylkesmannen er innforstått med at å rive Hammerdammen (gjenoppbygging av den naturlige tilstanden i vassdraget) er et drastisk krav. Fylkesmannen krever derfor med dette kun at bunnluka skal stå åpen minst 4 døgn hver uke fra og med juli og ut oktober 2020. Videre krever vi at ny og fungerende trapp må planlegges i 2020 og stå ferdig seinest våren 2021. Vi viser også til at Fylkesmannen i brev datert 29. april 2003 ikke ga dispensasjon for å utsette bygging av fiskepassasje. Når fungerende passasje ikke er på plass 17 år senere, må midlertidige tiltak iverksettes. Å åpne bunnluka er et midlertidig tiltak.»

Kravet knyttet til fiskepassasje forbi Hammerdammen er gitt uavhengig av minikraftverket og lysmaskin. Det vil være gunstig for tiltakshaver at vårt pålegg og tiltak knyttet til nytt kraftverk samordnes. Dette betyr i praksis at «ny» fiskepassasje som skal etableres i 2021, bør bygges på en måte som ikke er til hinder for et fremtidig mikrokraftverk. Dersom NVE gir en tillatelse til utsatt bygging vil Fylkesmannen uansett opprettholde vårt krav om at det etableres en velfungerende løsning for fiskeoppvandring allerede i 2021.

Dagens innløp til fiskeheis er plassert for langt ned i vassdraget i forhold til demningen. I perioder med lav vannføring vil vannslipp via fiskeheis utgjøre det viktigste vannslippet forbi dammen. Dette er situasjonen fra mai til august. I slike perioder skal fisken kunne finne inngangen til fisketiltaket. Fra august og utover er det vanlig med økende/høy vannføring. I disse periodene vil mer av vannet gå over dammen og fisken vil trekkes dit. Oppvandrende fisk vil da ha vanskelig med å finne dagens fisketiltak. Inngangen til fisketiltaket må enten flyttes til en bedre plassering eller det må slippes mer vann i fisketiltaket ved innhoppet. Det siste vil være vanskelig å få til slig situasjonen er i dag.

Det skal være mulig å etablere oppvandringstiltak som vil fungere gitt dagens løsning og som lett kan omgjøres dersom et minikraftverk endrer på hvor og hvordan vann slippes. Ettersom Fylkesmannen krever tiltak gjennomført i 2021, er det viktig at NVE bidrar selv om de tillater utsatt byggefrist.

Arealkorrigert median vannføring pr dag i Storelva. Det er her benyttet vannføring ved Lundevann som er arealkorrigert til areal oppstrøms NesVerk.

Siden de første funnene av elvemusling i Storelva i 2010 er det i dag påvist musling opp til Hammerdammen. Det er for første gang siden arten ble vurdert som utryddet påvist yngling. Det er av denne grunn også viktig at anadrom fisk får passere Hammerdammen, hvor utsatt byggefrist av fisketiltak vil bidra til å forsinke reetablering av musling.

Konklusjon

Dersom NVE gir tillatelse til utsatt bygging av et mikrokraftverk vil Fylkesmannen uansett opprettholde sitt krav knyttet til velfungerende fisketiltak. Dette skal være operativt i 2021.

Dersom NVE gir utsatt byggefrist ber vi om at NVE deltar i planlegging av ny fiske-trapp og støtter vårt pålegg om ny fiskepassasjeløsning.»

NVEs vurdering

Hammerfossen minikraftverk er planlagt bygd i Storelva i Vegårsvassdraget i Tvedestrand kommune. På motsatt side av elva ligger Lysmaskinen, en kraftstasjon fra 1916. Tiltakene er knyttet til en anadrom strekning med både laks og sjøørret. Laksen er av stor genetisk verdi, da den er den eneste stedegne laksestammen som overlevde forsuringssituasjonen på strekningen fra Bjerkreimsvassdraget til Skiensvassdraget. I tillegg har vassdraget stor verdi som oppvekstområde for ål som har status sårbar (VU) i norsk rødliste for arter (2015).

Statsforvalteren skriver i deres uttalelse til foreliggende søknad at fiskeheisen (fiskepassasjen), som ble satt i drift i 2006, ikke fungerer etter hensikten. Hammerdammen fremstår derfor som en barriere for oppvandrende fisk. I uttalelsen viser Statsforvalteren til et brev de sendte Stiftelsen Næs Jernverksmuseum i juni 2020 med krav om gjenoppretting av fiskevandring. I brevet forutsetter Statsforvalteren at en ny og fungerende trapp må planlegges i 2020 og stå ferdig senest våren 2021. Eieforholdet knyttet til dagens fiskeheis er regulert i avtale mellom A/S Jacob Aall & Søn og Stiftelsen Næs Jernverksmuseum. Statsforvalteren skriver at en utsatt byggefrist for vannkraftverket som omsøkt, ikke vil endre kravet om etablering av en velfungerende fiskepassasje. NVE har ingen merknader til disse kommentarene og vi mener det er viktig at fiskepassasjen forbi Hammerdammen fungerer iht. intensjonen. NVE støtter derfor Statsforvalterens pålegg.

Statsforvalteren ber om at NVE deltar i planlegging av ny fiskepassasje. NVE vurderte gjenoppbygging av Hammerdammen som et konsesjonsfritt tiltak i brev av 2.7.1999. I fritaket forutsetter NVE at det etableres fiskefelle eller fiske-trapp slik at fisk kan komme forbi dammen. Bygging av fiskeheisen er godkjent av Statsforvalteren i 2004. Dagens tiltak knyttet til Hammerdammen har altså ikke konsesjon

etter vassdragslovgivningen. Vi kan ikke se at ombygging av eksisterende fiskeheis i seg selv er konsesjonspliktig, med påfølgende krav til innsendelse av detaljplan for miljø og landskap. Konsesjonen til Hammerfossen minikraftverk og Lysmaskinen av 29.05.2015 har vilkår om etablering av sikre toveis fiskepassasjer. NVE har imidlertid ikke mottatt utkast til detaljplaner for kraftverkene eller mottatt tilbakemelding om at det jobbes med detaljplaner for kraftverkene. NVE har derfor ikke mulighet til å kvalitetssikre eller behandle detaljplaner for ny fiskepassasje. Dagens løsning er godkjent av Statsforvalteren og vi mener en ombygging av passasjen må følges opp i medhold av samme lovverk. Dersom nevnte vassdragskonsesjon tas i bruk, vil NVE følge opp det videre arbeidet med tiltakene. NVE legger til grunn at ny fiskepassasje ikke etableres på en måte som vanskeliggjør bygging av Hammerfossen minikraftverk.

I 2016 ble det av NINA utført i en kartlegging av elvemusling i Storelva. Elvemusling har status sårbar (VU) i norsk rødliste over arter (2015). Kartleggingen viste at muslingen var til stede helt opp til Nes Verk (Magerøy m.fl. 2020). Dette trekkes også frem av Statsforvalteren i deres uttalelse. Dette er ny kunnskap som har tilkommet etter at Hammerfossen minikraftverk og Lysmaskinen fikk konsesjon i 2015. I henhold til konsesjonssøknad av 2005 vil ikke utbyggingen redusere vannføring i elva, men kun påvirke hvordan vannet vil passere dammen. Som en del av anleggsfasen vil det imidlertid kunne bli sedimenttransport og tilslamming, som også oppgitt i søknaden av 2005. Partikler som kommer med elvestrømmen vil kunne tette igjen hulrom mellom grus og stein og kan dermed gjøre skade på populasjonen. NVE forutsetter at detaljplan for miljø og landskap omfatter en beskrivelse av tiltak for å ivareta bestanden av elvemusling nedstrøms Hammerdammen. Konsesjonær skal ha et særlig fokus på å unngå utvasking av masser/partikler i anleggsfasen.

NVE har gjort et søk i Naturbase og Artskart. Vi kan ikke se at det foreligger ny informasjon, utenom omtalte funn av elvemusling, som tilsier at søknaden om forlenget byggefrist bør avslås.

NVEs vedtak

NVE kan ikke se at det foreligger ny informasjon som tilsier at søknaden om forlenget byggefrist for Hammerfossen minikraftverk og Lysmaskinen bør avslås. I medhold av vannressursloven §§ 27 og 19 annet ledd, samt vassdragsreguleringsloven § 15, forlenges byggefristen med inntil fem år, til 29. mai 2025

Vilkårene for øvrig er de samme som i tillatelsen av 29.5.2015.

Klageadgang

Vedtaket kan påklages, se orientering om rett til å klage på siste side.

Litteratur

Magerøy, J. H., Larsen, B. M., Wacker, S. og Karlsson, S. 2020. Elvemusling i Vegårsvassdraget (Storelva og Lillelv), Aust-Agder. En lokal ørretmusling og en innført laksemusling? NINA Rapport 1702. Norsk institutt for naturforskning.

Med hilsen

Inga Katrin Nordberg
direktør

Brit Torill Haugen
fungerende seksjonssjef

Dokumentet sendes uten underskrift. Det er godkjent i henhold til interne rutiner.

Kopi til:

AGDER FYLKESKOMMUNE
Næs Jernverksmuseum
STATSFORVALTEREN I AGDER
Tvedestrand kommune

Orientering om rett til å klage

Hvem kan klage på vedtaket?	Hvis du er part i saken, kan du klage på vedtaket. Du kan også klage på vedtaket hvis du har rettslig klageinteresse i saken.
Hvor skal du sende klagen?	Du må adressere klagen til Olje- og energidepartementet (OED), men sende den til NVE. NVEs e-postadresse er: nve@nve.no . NVE vurderer om vedtaket skal endres. Dersom NVE ikke endrer vedtaket, vil vi sende klagen til OED.
Frist for å klage	Fristen for å klage på vedtaket er 3 uker fra den dagen vedtaket kom frem til deg. Hvis vedtaket ikke har kommet frem til deg, starter fristen å løpe fra den dagen du fikk eller burde ha fått kjennskap til vedtaket. Det er tilstrekkelig at du postlegger klagen før fristen løper ut. Klagen kan ikke behandles dersom det har gått mer enn 1 år siden NVE fattet vedtaket.
Du kan få begrunnelsen for vedtaket	Hvis du har fått et vedtak uten begrunnelse, kan du be NVE om å få en begrunnelse. Du må be om begrunnelsen før klagefristen løper ut.
Hva skal med i klagen?	Klagen bør være skriftlig. I klagen må du: Skrive hvilket vedtak du klager på. Skrive hvilket resultat du ønsker. Opplyse om du klager innenfor fristen. Undertegne klagen. Hvis du bruker en fullmektig, kan fullmektigen undertegne klagen. I tillegg bør du begrunne klagen. Dette betyr at du bør forklare hvorfor du mener vedtaket er feil.
Du kan få se dokumentene i saken	Du har rett til å se dokumentene i saken, med mindre dokumentene er unntatt offentlighet. Du kan henvende deg til NVE for å få innsyn i saken.
Vilkår for å gå til domstolene	Hvis du mener vedtaket er ugyldig, kan du gå til søksmål. Du kan bare gå til søksmål dersom du har klaget på NVEs vedtak, og klagen er avgjort av OED som overordnet forvaltningsorgan. Du kan likevel gå til søksmål dersom det har gått 6 måneder siden du sendte klagen, og det ikke skyldes forsømmelse fra din side at klagen ikke er avgjort.
Sakskostnader	Dersom NVE eller OED endrer vedtaket til din fordel, kan du søke om å få dekket vesentlige og nødvendige kostnader. Du må søke om dette innen 3 uker etter at klagevedtaket kom frem til deg.

Denne forklaringen er basert på forvaltningslovens regler i §§ 11, 18, 19, 24, 27 b, 28, 29, 31, 32 og 36.